

Trisdešimtieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2018 m. sausio 12 d.

Nr. 2 (1264)

„Lietuvių Šveicarija“ Lietuvoje

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungoje, šiais metais mininčioje įkūrimo 30-ąsias metines, neiprastu renginiu prasidėjo Jubiliejiniai Lietuvos metai.

Šventės sumanytojai – Lietuvos universitetų moterų asociacija (LUMA), XXVII knygos mėgėjų draugija ir LPKTS jau pirmają 2018-ųjų savaitę pakvietė miesto visuomenę, LPKTS narius į susitikimą su Šveicarijos lietuvių bendruomenės pirmininke, Pasaulio lietuvių bendruomenės kultūros komiteto vadove Jūratė Kaspersen.

Garbioji viešnia gausiai susirinkusiems pristatė fotografijų parodą „Lietuvių Šveicarija“. Tai trijų dalių paroda, apimanti Šveicarijos lietuvių bendruomenės istoriją ir šiandieninę veiklą. Pirmoji dalis – istorinė retrospektivi, pati didžiausia ir svarbiausia: archyvinės nuotraukos byloja apie lietuvių šviesuolius, apie jų nuveiktus darbus Lietuvai, apie kuriuos mažai težinoma.

Tai ypatingai svarbus laikotarpis – po Antrojo Pasaulinio karo, kur Šveicarijoje prieglobstį rado apie pusę tūkstančio lietuvių. Tuo metu Alpių šalyje buvo apie vienas milijonas pabégelių. Atgavę jėgas, pabégeliai buvo raginami išvykti į kitas šalis – rasti gyvenimo prasmę, išikurti. Likdavo tik ligoti ar studijuojantys aukštosiose mokyklose. Šveicarijoje ne tik karo pabégeliai rastavo prieglobstį... Todėl neatsitiktinai šalyje, kur pagarba sergančiam, silpniesniams, kur vertinamas individuas, asmenybė, gimė Raudonasis Kryžius. Vertinga visom prasmėm pirmojo parodos dalis perkelia į ne mažiau reikšmingą antrają dalį, skirtą Šveicarijos tradicijoms. Cia jos lyginamos su lietuviškomis: išpudingos Užgavėnių šventės, lietuviškoji rūta ir Alpių edelveisas, kalnų ragai ir kanklės. Lietuvių bendruomenės organizuotos Joninių šventės, dainų, šokių kolektyvai puikiai atspindi kultūrų bendrystę.

Trečioji parodos dalis – Šveicarijos lietuvių akimis pamatyti, užfiksuoti gamtos vaizdai. Joje eksponuojamos Eglės Dranovičienės, Danutės Gudauskienės, Ilonos Katkienės, Dianos Bunner, Ritos Meyer, Laimos Jokimaitės-Tikuišienės, Vilmos Kinčiūtės-Kern, Lijanos Tagmann, Felikso Ostapenko, Rimo Sukarevičiaus kūrybiniai darbai. Per fotografijas ir jose atsispindi Šveicarijos lietuvių bendruomenės inicijuti ir įgyvendinti projektai, skirti Tautinio tapatumo išsaugojimui, kultūrinės, literatūrinės, visuomeninių ir edukacių programų vykdymui.

Susitikime viešnia placiai papasakojo apie Šveicarijos lietuvių bendruomenės ištakas: Šveicarijos lietuvių bendruomenės veiklos pradžia laikomi 1898 metai, kada lietuvių studijuojan-

tys Ciuriche, įkūrė „Draugystė lietuviškos bendruomenės“ draugiją. Gilius pėdsakus lietuvių kultūros, mokslo istorijoje paliko ten mokslų siekė, gyvenę lietuvių. Visais istoriniais tarpsniais, sovietinės okupacijos metais Šveicarijos lietuvių aktyviai kovojo už Lietuvos nepriklausomybės sugrąžinimą. 1951 metais išleido pirmąjį laikraščio „Šveicarijos lietuvių žinios“ numerį, kurio leidyba truko tik dvejus metus, per kuriuos išleisti 7 numeriai. Laikraščio leidyba atgaivinta 2001 metais. Nuo 2006 metų veikia Šveicarijos lietuvių bendruomenės svetainė www.lietuviai.ch. Per tris 1990 metų mėnesius Šveicarijos lietuvių bendruomenės senbuviai Lietuvai padėjo ištoti į septynias tarptautines organizacijas! Jų dėka atgautas tarptautinis Lietuvos ženklas LT, vėl sugrąžinta narysė į Raudonojo Kryžiaus organizaciją.

Iš apie du tūkstančius lietuvių, gyvenančių Šveicarijoje, bendruomenėje aktyviai dalyvauja apie 150 narių. Tačiau jų veikla matoma ir reikšminga. Bendruomenėje susibūrė keturių kartų žmonės. Joje yra ir seniorų, kurie Šveicarijoje gyvena nuo 1945 metų. Viena seniausių lietuvių bendruomenių Šveicarijoje nuo 1950 metų per visą laikotarpį išlaikė sambūrį ir perdaė dabartiniams, taip vadinamiems trečiabangininkams. P. Jūratė Kaspersen džiaugiasi, kad į bendruomenę buriasi jaunos šeimos su vaikais, prisideda organizuojant lietuvių švietimą. Isteigti lituanistiniai darželiai – mokyklės „Pagrandukas“ Ciuriche ir „Ratas“ Ženevoje, lietuviškos knygos klubas Ciuriche, veikiantis jau antrą dešimtmétį, mobilioji biblioteka, suburta krepšininkų komanda.

Šveicarijos lietuvių bendruomenė organizuoja tradicines Vasario 16-osios šventes, tarptautines mokslienes konferencijas, parodas, rūpinasi lietuvių atminimo įamžinimu. Svarbiausiai ŠLBveiklos tikslais bendruomenės pirmininkė laiko sistemingą ir organizuotą lietuviybės palaikymą Šveicarijoje: tautiečių telkimą tradicijų ir kalbos puoselėjimui, Lietuvos garsinimui, lietuviškų pėdsakų Šveicarijoje įamžinimą ir kultūrinių tiltų Lietuva – Šveicarija tiesimą. Prie reikšmingesnės savo veiklos priskiriamas inicijuotas Jono Mačiulio-Maironio memorialinės lentos atidengimas Megene (2007), Tarpautinė lietuvių kalbos konferencija (2008), apybražų knygos „Lietuvių rašytojų takais Šveicarijoje“ sudarymas ir leidyba (2009), su Virginija Siderkevičiute organizuotas prof. dr. Juozo Ereto atminimo minėjimas ir lentos atidengimas Bazelio mieste (2010), bendradarbiavimas ruošiant „Šveicarijos

Lietuvos universitetų moterų asociacijos narės

Konferencijos dalyviai

lietuvių žinios“ Jubiliejinių leidinių (2011), eilinius žurnalo numerius.

Reikšmingas darbas – dovana Lietuvos tūkstantmečiui – knygos „Lietuvių rašytojų kelias Šveicarijoje“ išleidimas. Pripildyta meilės ir sąžiningo, kruopštaus darbo, knyga atkeliavo ir pas Lietuvos žmones. „Tai, ką padarėme mes, rašiusieji šią knygą, ne rašytojai, o paprasti lietuvių, mylantys savo gimtinę, bet šiandien esantys ne joje, ne atliskojakia ambasada (...). Tai sasajų tarp Lietuvos ir Šveicarijos atradimas. Pertekimas Šveicarijos piliečiams, apie kokius didžius ir mums brangius žmones mes, lietuvių, kalbame: Maironis, Salomėja Nėris, Jurgis Baltrušaitis, Jonas Biliūnas, Šatrijos Ragana, Vincas Mykolaitis-Putinas, Balys Sruoga, Marcelijus Martinautis, Sigitas Geda, Janina Survilaitė, prof. Jurgis Eretas.“

Bene plačiausias veiklos baras pastaraisiais metais – kelionės Neprikalusomos Lietuvos keliais. Ir ne tik paroda „Lietuvių Šveicarija“, keliaujanti po miestus, miestelius, muziejus, bibliotekas, pasakoja apie sniegutotas Alpių viršunes, Keturių kantonų šalį. Joje gilius pėdsakus palikę Neprikalusomybės aktu signatarai, apie kuriuos placiau pradėta kalbėti prof. Liudui Mažylui suradus Vasario 16-osios aktą.

Iki Lietuvos Neprikalusomybės šimtojo gimtadienio, iki Vasario 16-osios, liko nedaug, Šveicarijos lietuvių bendruomenės pirmininkė – svarbūs darbai – įteikioti dovanas 45 pasaulio lietuvių bendruomenėms, lydėti fotografijų ir dokumentų parodas, pakviesi į Lietuvos valstybingumo šimtmečio renginį „100 Lietuvos veidų – sujunkime Lietuvą“ ir 2018-ųjų liepos 1-ają sujungti skirtingų kartų užsienio ir Lietuvos lietuvius bei Lietuvos tautines bendrijas Vilniaus Rotušės aikštėje.

Renginio svečiams liko daug klausimų, neabejojame, kad ir susimastymo, saveklausiant – kaip mes, čia esantys, pri-sidēdame prie savo tapatybės išsaugojimo, kaip iprasminame gyvają atmintį...

Sveikinimo kalboje apie tai kalbėjo LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė.

Susitikimo organizatoriai renginio viešniai, svečiams skyrė šventinį kanklininkų ansamblio „Žemyna“ (vadovas R. Vaicekonis) koncertą, ir pakvietė pasirožėti salėje veikiančia tautodailininkės Dalios Kerpauskienės tekstilinių gobelenų paroda „Žemės ir Visatos spalvos“.

Tikimės, kad kartu pinsime nevystantį vainiką Lietuvai, prisdėdami visomis prasmėmis – savo darbais, mintimis.

Dalia POŠKIENĖ

Dar kartą apie Lukiškių Vytį

Žiniasklaidoje nesibaigia ginčai, koks paminklas Lukiškių aikštėje geriau tiktų visų laikų kritusiem už Lietuvos laisvę pagerbimui ir jų atminties įamžinimui. Ginčuose, atrodo, kad pamirštama ar tyčia neminima esminiai dalykai.

Elgiantis teisiškai, reikėtų pradėti nuo 1999 metų vasario 11 dienos Seimo nutarimo, kur nustatoma, kad Lukiškių aikštė formuojama, kaip pagrindinė reprezentacinė Lietuvos aikštė su laisvės kovų memorialiniais akcentais. Ir 2017 metų gegužės 2 dienos Seimo priimta rezoliucija „Dėl neatidėliotinų veiksmų siekiant sutvarkyti Lukiškių aikštę Vilniuje ir pastatyti kovotojų už Lietuvos laisvę atminimo memorialą Lietuvos atkūrimo šimtmečio proga“. Reikia pažymėti, kad abiejuose dokumentuose nejrašyta, jog memorialas turi būti visų laikų kovotojams atminti. Si

spraga leidžia piktaivaliams įvairiai traktuoti memorialo temą. Tuo pasinaudodami Vyriausybės kanceliarijos ir Kultūros ministerijos Šiuolaikinio meno centro (ŠMC) darbuotojai, netatsižvelgdami į minėtų teisės aktų esmę ir reprezentatyvioje „Vilmorus“ agentūros apklausoje piliečių pareikštą paramą Vyties projektui, slaptai nuo visuomenės organizavo naują pseudo konkursą ir jų sudaryta vienpusiška vertinimo komisija pripažino geriausiu A. Labašausko „Tvoros“ projektą. Nepaisant gausių visuomenės protestų, sparatinamas šio projekto įgyvendinimas. Tai kas gi priešina visuomenę?

Kokių veiksmų turėtų imtis visuomenė? Seime registruoto paramos skulptoriaus Sakalausko Vyties įstatymo projekto priėmimas neatrodė realus, nes net TS-LKD frakcija ne visa už jį balsuoja.

Gal jis nepriimtinis liberaliai frakcijos daliai? Todėl reikėtų nedelsiant registruoti pirminių ne Nutarimo, bet pataisytą Įstatymo projektą, kurį vertėavo Prezidentas V. Adamkus, grįsdamas priešlaida, esą paminklų statyba yra ne Seimo, bet Vilniaus savivaldybės reikalas.

Nedelsiant reikia kreiptis į prokurorus dėl visuomenės interesų gynimo, kaip tai yra jau padaręs kaunietis Stasys Buškevičius. Tai reikėtų daryti visų Visuomeninėje Taryboje dalyvaujančių ir kitų viešai pareiškusiu paramą Vyčio projekto organizacijų vardu. Argumentuojant tuo, kad paskutinis konkursas vyko ne viešai, dėl balsavimo sąlygų sudėtingumo negalėjo jame dalyvauti eiliniai piliečiai. I balsavimo komisiją nebuvovo priimti visuomeninių organizacijų atstovai, net stebėtojais jie negalėjo dalyvauti. Viskas buvo padaryta taip, kad konkurso

nelaimėtų projektas „Vytis“.

Skulptoriaus Sakalausko Vytis labai nepatiko ŠMC darbuotojams. Po Vyties pašalinimo jie gali pasikėsinti ir į Trispalvę vėliavą. Tokių bandymų jau buvo. Tada Trispalvę pakeisti Istorine vėliava bandė „modernių“ istorikų grupę. Su Trispalvės ir Vyties ženklais prieš okupantą kovėsi partizanai. Ar tik ne dėl to būtent šie simboliai taip nepatinka dabartinams meno ir istorijos modernistams? Ir savo „Tvorą“ jie pakilo keršto ir paniekos partizanams vardan. „Tvoros ir kalnelio šuniukams žaisti“ partizanai ir kiti Laisvės kovų dalyviai negali pakęsti, nes tai jiems primena patvoriuose stribų sumestus ir niekinamus žuvusių partizanų kūnus. Prie tvoros iškilmingomis progomis nepadėsi gėlių ir neuždegsi žvakelės.

Dr. Povilas JAKUČIONIS

Tremtinių vaikai sutvarkė Sibiro kapus

Praėjusį lapkritį panevėžietis Valdemaras Jakštės pirmą kartą per Vėlines buvo prie pernai mirusios mamos kapo. Bet ši šventė vyru buvo ypatinga ne vien dėl to. Lankydamas kapines jis jautėsi ramesnis ir labiau suprantantis savo a. a. tėvų gyvenimą, nes lankési ten, kur įvyko didžiausiai jų gyvenimo įvykiai: Sujetichos kaimelyje Sibiro viduryje.

„Mes, keli panevėžiečiai, nuvykome lankytis Sibiro lietuvių ir padėti jems tvarkyti tremtinių kapų, statyti kryžių. Aš labai seniai norėjau nuvažiuoti ir pamatyti tas vietas, ypač Sujetichą, kurioje gimiau. Kai man buvo vieni metukai, tévams pavyko grįžti į Lietuvą, todėl tik iš negausių jų pasakojimų žinojau apie tą kaimą“, – pasakojo V. Jakštės.

I Sujetichą jis su Irkutsko lietuvių bendrijos atstovu Vidu Juciku, Rusijos lietuvių kapelionu Rimantu Gudeliu ir dar kelias bendrakeleiviais atvyko po 15 valandų kelio automobiliu. Kelionėje jie aplankė ir kitus lietuvių gyventus kaimelius – Zimą, Sol Sibirskają, Kačergadą. Taišeto miestą.

„Mane nustebino, kaip ten daug saulės. Sibire, pasirodo, saulėtų dienų daugiau nei Sočyje. Tačiau įvažiuojant į Sujetichą prasidėjo šlapdriba. Galbūt panašią apsiniaukusią dieną prieš daugiau nei pussimtį metų į šį mažą kaimelį buvo atvežti du gyvuliniai vagonai sastatai

lietuvių: vienas iš Pasvalio krašto, kitas iš Žemaitijos“, – kalbėjo V. Jakštės. Pasak jo, tuomet negausiems vienos gyventojams atvežtieji lietuvių buvo pristatyti kaip baisūs nusikaltēliai. Žmonėms buvo draudžiama su jais kalbėtis, gąsdinama, kad bendrauti būtų pavojinga.

Tačiau negausūs vienos gyventojai (tik dabar Sujetichoje jų – apie 8–9 tūkstančiai) po kurio laiko pamatė, kad lietuvių naujakuriai – darbštūs ir geri žmonės. Jie greitai įsiliejo tarp darbininkų, dirbančių prie didžiųjų vienos objektų. „Pamačiau dabar apgruviusią, išdažytą langais stovinčią spirito gamykla – tai buvo vienas iš statinių, prie kurių daugiausia dirbo lietuvių. Iki šiol stoviu statytas medžio apdirbimo fabrikas. Tai – gyvi tremties liudininkai, tačiau tik tiems, kas žino jos istoriją. O kitiems ji néra matoma. Mes nuéjomė į vietinį istorijos muziejų, kuriame surinkta daug antikvarinių daiktų ir įvairių senių, bet apie lietuvius tremtinius néra visiškai nieko, tarsi jų nebūtu buvę“, – stebėjosi V. Jakštės.

Jis sakė, kad labai džiaugiasi gavęs progą pamatyti, kaip gyvena ir kapus tvarko likusieji vienos lietuvių, ir atidavę tam tikrą duoklę pernai mirusiemis tévams.

Tremtinių kapų tvarkymo darbus organizuojantis Rusijos lietuvių bendruomenės kapelionas kunigas Rimantas Gudelis sako, kad Sibire gyvenančių

lietuvių, tremtinių palikuonių įtraukimas ir pagalba joms tvarkantis kapuose tampa galimybė jiems prisiminti savo šaknis ir efektyviai naudoti Sibiro kapų tvarkymo lėšas. Jie gali panaudoti žinias apie vienos sąlygas, kryžių gaminėjus, priimti ekonomiškai naudingus ir teisingus sprendimus, kaip įamžinti lietuvių atminimą, kad jis išlikę. Tremtinių kapų tvarkymo projektas, kurį vykdo Sibiro lietuvių bendruomenės, tėsiasi jau ne pirmus metus.

Anastasija ZEMDLIAUSKAITĖ

V. Jakštės (dešinėje) ir kunigas R. Gudelis

Ivykiai, komentarai

Be Rusijos – niekaip!

Skaičiau knygą apie Lietuvos mafiją. Jau nepriklausomoje Lietuvoje užaugusi karta sunkiai gali išsivaizduoti, kad atkūrusi nepriklausomybę mūsų valstybę susidurė su iki tol tautos istorijoje precedento neturinčiu kriminalinio pasaulio siautėjimu. Pradėjė aktyvią veiklą Gorbačiovo „perestrojko“ laikais, kriminaliniai elementai transformavosi į tikrus mafijinius susivienijimus paskutiniajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje. Ypač jie reiškėsi privatizacijos (tiksliau – „prichvatizacijos“) laikotarpiu. Knygos autorius vis primena, kad tuo metu neretai nusikaltėlių interesai persipindavo su valdžios atstovų, aktyviai dalyvavusiu privatizacijoje, interesais. Autorius venia pabrežti, kas tie valdžios atstovai, bet juk mes puikiai pamename, kas buvo valdžioje aktyviausiu privatizacijos periodo metu 1992–1996 metais. (Todėl neretai ginčuose su aršiais konservatoriu nekenčiai mēgstu paklausti: ką privatizavo konservatoriai? Manote, yra konkretūs atsakančių? O štai aš galiu atsakyti, ką privatizavo jūs kumyrai, „komunistai – eldėdėpistai – socialdemokratai“: „Draugystės“ viešbuti, alkoholio pramonę, Jonavos chemijos gamyklos...)

Trumpai tariant, kai Jungtinėse Valstijose buvo sulaikytas besislapsantis EBSW koncerno prezidentas Gintaras Petrikas, kaltinamas per 200 milijonų litų iššvaistymu, jis, pargaben-

tas Lietuvon, teigė, kad yra davės kyšius aukščiausiams šalies pareigūnams – A. Šleževičiui asmeniškai perdarė 120 tūkstančių dolerių, o A. M. Brazauskui, tuometiniam Prezidentui, perivedė 40 tūkstančių dolerių. Sakysite, tai jau istorija? Taip, bet istoriją tam ir reikia žinoti, kad pasimokyti.

Nusikaltėliai, pavyzdžiui, jau pasimokė – tarkim, kiti finansiniai aferistai V. Romanovas, V. Antonovas, R. Baranauskas nuo Lietuvos teisėsaugos nebėgo slėptis į Vakarus, bet pasirinko Rusiją, kur jiems net slapstytis ne reikia. Tiesa, į Rusiją pabėgusiam žudikui R. Zamolskiui taip nepasisekė, jis rusai sučiupo. Žinoma, tai skirtingo rango nusikaltėliai: R. Zamolskis yra tiesiog žmogžudys, nužudė žmonių ir Rusijoje, o minėtas „bankininkų“ trejetas – kas galėtų paneigtis – galbūt speciaiškai dirbo Lietuvoje pagal Rusijos speciailių tarnybų instrukcijas, skirtas ne tik pakirsti žmonių pasitikėjimą bankais, bet ir žlugdyti valstybės ekonomiką.

Bet tai irgi istorija, kurios pabaigos dar teks palaukti. Geriau pažvelkime į šiandienos istorinius įvykius, susijusius irgi su Rusija. Vienas iš jų – istorinis Premjero Sauliaus Skvernelio pareiškimas, kad Lietuvai reikėtų „perkrauti“ (t. y. atkurti) santykius su Rusija. Istorinis tuo, kad niekam iš blavios galvosenos žmonių nešautų į galvą užsimanyti santykių su agresyviu

skriaučiku, net neslepiančiu savo kėslu! Todėl kyla minčių, kad ši kartą Premjeras tiesiog neatsakingai „lepetelėjo“ ten, kur nelabai stiprus kaip specialistas... O gal vis dėlto tai jo pirmieji bandymai atkreipti į save dėmesį kaip būsimojo kandidato į valstybės prezidento postą? Aišku, jie skirti tam elektoratui, kuris nuolat bumba, kad, girdi, „su Rusija reikia draugauti“ ir per „metų užsienio valstybės vadovo“ rinkimus trečiąją vietą skiria V. Putini. Kadangi su tokio tipo žmonėmis diskutuoti beviltiška (nes jie nesuvokia, nemato, negirdi, nepripažista Rusijos keiliomos grėsmės), pabandykim, anot Seimo nario Arvydo Anušausko, suprasti, apie „apie kokius ryšius premjeras kalba? Jei apie politiką, tai tokiems kontaktams turi būti pagrindas. Kol kas jo nesimato – Rusijos agresyvumas kaimynų atžvilgiu nenuslūgęs, tarptautinės teisės pažeidimai toliau vykdomi, Astravo branduolinė „pekla“ jau beveik paruošta. Lietuva – atvirščiai – kaip tik per pastaruosius kelis metus įtvirtino savo energetinę nepriklausomybę, sustiprino savo nepriklausomumą nuo Rusijos ištaklių. Net Klaipėdos jūrų uosto priklausomybė nuo Rusijos prekių išnyko kaip dūmas – jie sudaro vos 3 procentus visų krovinių. Taigi kyla klausimas, ko premjeras nori atsakyti vardin „gerų“ santykių? Juk prieš 10 metų buvusius „gerus“ santykius ly-

dėjo Rusijos šantažas ir įvesti draudimai įvežti pieno ir mėso produktus, naftotiekio uždarymas, piktnaudžiavimas „Gazprom“ monopoline padėtimi. Taigi, ar norima atkurti tokią Lietuvai nepalankią padėtį? Jei prieš Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimus premjeras nori nuvažiuoti į Maskvą, tai turėtų aiškiai atsakyti, kaip ruošiasi sukti geopolitinį vairą? Aptakių pareiškimų, kad bus paisoma Lietuvos interesų, po tokio pasisakymo jau neužtenka...“

Tačiau nemanykite, kad visiems politikams užklivo šis Premjero „lepetelėjimas“. Žinoma, galime įtarti, kad jis tikrai pravers valdančių lyderiu R. Karbauskui, nuolat atsiduriančiam žiniasklaidos dėmesio smaigalyje ir norinčiam nebūti dėmesio centre (ypač dabar, kai ima listi iš maišo „Agrokoncerno“ veikla supirkinėjant žemę). Tačiau labiausiai S. Skvernelio norais atkurti santykius su Kremliumi apsidžiaugė V. Andriukaitis ir R. Pakšas. Bet tas visai nestebina, nes šie du politiniai veikėjai jau ne kartą yra pasireiskę, kaip Kremliai palankūs žmonės. Klausimas būtų tik toks: ar jie iš tikrujų mąsto Kremliai palankiomis kategorijomis, ar yra kažkas daugiau, nei politinės simpatijos? Gal ir mes turime lietuviškajį „šrioderį“? Nesakau – vieną; bala žino, kiek dar jų išliš į dienos šviesą artimiausiu laiku!

Gintaras MARKEVIČIUS

NATO oro policijos misija Baltijos šalyse iš JAV perėmė Danija

„NATO oro policijos misija Baltijos šalyse, kartu su NATO priešakinėmis pajėgėmis bataliono kovinėmis grupėmis, yra svarbus NATO atgrasymo ir gynybos priemonių veiksnys visame regione“, – sveikindamas NATO oro policijos misiją Baltijos valstybėse pradėjusius vykdyti Danijos karinių oro pajėgų kontingento karius sakė krašto apsaugos viceministras Vytautas Umbrasas.

Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų Aviacijos bazėje Šiauliųose vykusioje NATO oro policijos misijos paskieitimų ceremonijoje viceministras V. Umbrasas padėkojo JAV karinių oro

pajėgų kariams, kurie jau penktą kartą saugojo Baltijos šalių oro erdvę.

Iprastai šiai misijai vykdyti tiek Lietuvoje, tiek Estijoje dislokuojama po keturis naikintuvus, bet rugpjūtį septyni JAV orlaiviai į Šiaulius buvo perkelti artejant Rusijos ir Baltarusijos surengtoms karinėms pratyboms „Zapad“. JAV dalyvaudamos NATO misijoje Baltijos šalyse demonstruoja nepalažiamą įsipareigojimą NATO užtikrinti Baltijos šalių saugumą ir stabilumą užtikrinant NATO sienų integralumą. 2017 metais misijoje JAV dalyvavos keturiai naikintuvais F-15 „Eagle“, prieš tai –

2005, 2008, 2010 ir 2014 metais.

Danijos karinių oro pajėgų kontingetas, patruliuosiantis su keturiais naikintuvais F-16 „Fighting Falcon“, iš Vojens Skrydstrup aviacijos bazės į Lietuvą atvyko jau sausio 5 dieną. Tai šeštasis kartas, kai Danijos kariai saugo Baltijos šalių oro erdvę, prieš tai jie šią misiją atliko 2004, 2009, 2011, 2013 metais iš Aviacijos bazės Šiauliųose ir 2014 metais iš Amari oro pajėgų bazės Estijoje.

Pasikeitimo ceremonijoje taip pat dalyvavo NATO Jungtinės oro operacijų centro vadas generolas majoras Thierry Dupont, Lietuvos karinių oro

pajėgų vadas pulkininkas Dainius Guzas, JAV, Danijos delegacijos, ambasadų atstovai, kiti svečiai.

NATO šalys pradėjo siūsti savo karius ir naikintuvus saugoti Baltijos šalių oro erdvę nuo 2004 metų kovo mėnesio, kada Lietuva, Latvija ir Estija tapo NATO narėmis. Nuo to laiko NATO oro policijos misijoje Baltijos valstybėse vykdė jau 17 sąjungininkų šalių. JAV kontingento misija bus 45-oji nuo jos vykdymo pradžios 2004 metais. Prieš trejus metus, Rusijai aneksavus Krymą, NATO oro policijos misija Baltijos regione buvo sustiprinta.

Valstybės 100-mečio proga į Lietuvą atvyks garbingi svečiai

Šiemet minint valstybės atkūrimo 100-metį Lietuva laukia garbingų svečių. Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės kvietimą atvykti į Vasario 16-osios iškilmes Vilniuje priėmė Vokietijos prezidentas Frankas-Valteris Steinmeieris, Lenkijos Prezidentas Andrzejus Duda, Latvijos prezidentas Raimondas Vėjuonis, Estijos prezidentė Kersti Kaljulaid, Islandijos prezidentas Gudnis Thorlacius Johannessonas, Ukrainos prezidentas

Petro Porošenka, Gruzijos prezidentas Georgijus Margvelašvili, Europos Vadovų Tarybos Pirmininkas Donaldas Tuskas, Europos Komisijos Pirminkas Žanas Klodas Junkeris.

Iškilmingame valstybės 100-mečio minėjime taip pat dalyvaus Švedijos ir Danijos karališkųjų šeimų atstovai.

Šiemet Lietuvoje taip pat laukiamas Popiežius Pranciškus ir kiti pasaulio valstybių vadovai: Nyderlandų Karalius Viljamas Aleksanderis, Norvegijos sos-

to ipėdinius Hakonas, Prancūzijos prezidentas Emanuelis Makronas bei Airijos, Italijos, Graikijos ir Indonezijos prezidentai.

Moterų pasaulio lyderių tarybai vadovaujančios Prezidentės iniciatyva birželį Vilniuje taip pat rengiama tarpautinė moterų politinių lyderių konferencija, į Lietuvą sukviesianti esamas ir buvusias valstybių bei vyriausybų vadoves, parlamentares iš viso pasaulyo. Prieš 100 metų Lietuva ne tik

atkūrė modernią valstybę, bet ir viena pirmųjų Europoje suteikė moterims teisę balsuoti.

Lenkijai, Latvijai, Estijai ir Gruzijai 2018 metais minint valstybingumo šimtmečius, Prezidentė dalyvaus iškilminguose minėjimuose šiose šalyse. Šiemet taip pat planuojamai šalies vadovės užsienio vizitai, kurių metu bus surengti ir Lietuvos šimtmečiui skirti renginiai.

Prezidentės spaudos tarnyba

Siūlomos išimties dėl alkoholio reklamos užsienietiškuose leidiniuose

Seimo Tėvynės sajungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos nariai Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė, Vytautas Kernagis, Monika Navickienė, Ingrida Šimonytė, Vytautas Juozapaitis, Laurynas Kasčiūnas, Dainius Kreivys, Andrius Kubilius, Mykolas

Majauskas ir Žygimantas Pavilionis pateikė Alkoholio kontrolės įstatymo 29 straipsnio pakeitimų projektą, kuriaame siūloma numatyti reklamos draudimo išimti importuotiems leidiuniams užsienio kalba, leidžiamiems užsienyje registruoto juridinio asmens.

Viešojoje erdvėje pastarosiomis dienomis kilus visuomenės pasipiktinimui dėl užsienio žurnalų niokojimo išplėšiant puslapius su reklaminiais alkoholio pranešimais ar vizualizacijomis, parlamentarai teikia pasiūlymą perteklinėms įstatymo nuostatomis

taisyti. Pateiktame pasiūlyme numatomą, jog reklama nelaikoma informacija apie alkoholinius gérimus importuotose leidiniuose užsienio kalba, kurio leidėjas yra užsienyje registruotas juridinis asmuo.

TS-LKD inf.

Kaišiadorių savivaldybės kultūros premija – Vytautui Aleksandriui Markevičiui

Kaišiadorių rajono savivaldybė turi gražią tradiciją – metams baigiantis įvertinti kultūrai nusipelnusių žmones „Kultūros premija“. Nedidelė tai suma, tačiau esmė visai ne piniguose – svarbiausia, kad derama pagarba atiduodama Lietuvos kultūrai pasižentusiems žmonėms. Šią pagarbą dar labiau pabrėžia premijos įteikimo aplinkybės: ji įteikiamai Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo katedroje. 2017 metų Kaišiadorių r. savivaldybės premija buvo įteikta trims Kaišiadorių r. gyventojams: Antanui Bernatonui, Kaišiadorių vyskupijos generalvikariui Algirdui Jurevičiui ir rumšiškiečiui Vytautui Aleksandriui Markevičiui. Štai kas rašoma premijos rašte: „Kaišiadorių r. savivaldybės kultūros premijos laureatui Vytautui Aleksandriui Markevičiui už aktyvią kultūrinę veiklą, igaivindinant istorinio ir literatūrinio paveldo išsaugojimo, jo prieinamumo visuomenei iniciatyvas, jauniosios kartos patriotizmo ir meilės savo Tėvynei supratimo ugdymą ir Kaišiadorių krašto garsinimą“.

Vytautas Aleksandras Markevičius, gimęs 1936 metais, – rumšiškietis inžinierius statybininkas, ilgą laiką dirbęs „Žemės ūkio statybos projektavimo institute“ Kaune, dabar pensininkas. Sovietmečiu platinė bažnytinę „Kroniką“ ir kitą draudžiamą literatūrą, buvo aktyvus Sajūdžio iniciatorius ir dalyvis, visuomenininkas, daug kam pažįstamas kaip Vasario 16-osios minėjimų Kruonio šile renginių, Pravieniškių 1941 metų birželio 26-osios aukų ir Pašiliuose 1945 metų balandžio 12 dieną žuvusių 12 partizanų minėjimų pagrindinis iniciatorius ir organizatorius, Laptevų jūros tremtinės žeminės ir partizanų bunkerio Lietuvos liaudies buities muziejuje statytojas. Didelis V. A. Markevičiaus darbas – poeto Aisčio tėviškės memorialinės aplinkos sukurimas (čia jis darbavosi su jau Amžinybėn išėjusiu Leonu Juozoniu), poeto muziejaus Rumšiškėse įkūrimas, kuriame visus, ypač rumšiškiečius, žavi

senųjų Rumšiškių, dingusiu po Kauno mariomis, natūralaus reljefo maketas. Žinoma, šiuos darbus atlikti padėjo bendražygiai – vienas iš jų yra muziejininkas, humanitarinių mokslų daktaras Eligijus Juvencijus Morkūnas.

V. A. Markevičius atlieka ir švietėjišką misiją: sukūrė „Sajūdžio“ parodą, kurią nuo 2006 metų demonstruoja švietimo įstaigose (sutarės su jų vadovais) per pilietinio ugdymo pamokas. Paroda skirta supažindinti jaunają kartą su sovietų imperijos žlugimo etapo įvykiams Lietuvoje, Sajūdžio atsiradimui ir įvairių to meto politinių veikėjų veikla. Joje pramenami Raudonosios Armijos nusikaltimai, sovietmečio realijos, Gorbačovo „perestrojko“ tikrieji tikslai, tautinės savimonės žadinimas atstatant sovietų nugriaustus kryžius ir paminklus, eksponuojami pirmieji Sajūdžio leidiniai, pirmųjų laisvų rinkimų ir referendumų dokumentai, nuotraukos ir t. t. Su šia paroda aplankytą kone pusantro šimto Lietuvos mokyklų ir gimnazijų.

V. A. Markevičius, nepaisant garbaus amžiaus, tebéra aktyvus seminarių, talkų, sutvarkant memorialinę vertė turinčius objektus, kitų patriotinių iniciatyvų organizatorius ir dalyvis.

2005 metų lapkričio 28 dieną (LGGRT centro gen. direktoriaus įsakymas Nr. 1V-181.) V. A. Markevičius buvo pripažintas neginkluotojo pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviu, ir jam suteiktas Laisvės kovų dalyvio teisinis statusas.

Vienas iš įvertinimų, kuriais didžiuojasi šiaip jau nemégstantis girtis Vytautas, yra Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės inicijuotos akcijos „Vasario 16-ąją švēsk linksmai ir išradinai“ 2013 metų laureato statusas ir Prezidentės ta proga įteikta Trispalvė.

Belieka palinkėti V. A. Markevičiui sveikatos ir jaunatiškos energijos dirbant Tėvynės garbei.

Gintaras MARKEVIČIUS

Rumšiškietis Vytautas Aleksandras Markevičius (dešinėje) su apdovanojimu

Sveikiname

Tegul 95-asis gyvenimo slenkstis nepasiduoda metams, juk visada jaunas tas, kuris moka širdies gerumą ir šilumą dosniai dalyti kitiems, o liūdesį paslėpti giliai širdyje... Gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname **Juozą MICKĮ** ir linkime stiprios sveikatos, vilties ir Aukščiausiojo palaimos.

LPKTS Rokiškio filialas

Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga sveikiname **Danutę DIELIAUTIENĘ**. Linkime sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Kretingos filialas

Kiekvieną dieną sutikite, kaip pavasario aušrą. Lai širdyje visada skamba gimtinės laukų vyturio giesmė, kviečianti džiaugtis gyvenimu... **85-ojo** gimtadienio proga sveikiname **Antaną LUNGĮ** ir linkime džiaugsmo, vilties, sveikatos ir Aukščiausiojo palaimos.

LPKTS Rokiškio filialas

Sveikiname LPKTS Varėnos filialo narius garbingo jubiliejaus proga: **Danutę GRIGARAVIČIENĘ – 80-ojo,** **Sigutę GRIGAIĘ, Stasę ŠIMKŪNAITĘ-ČIURLIONIENĘ, Vladą ČESOKĄ – 75-ojo.**

Linkime stiprios sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Varėnos filialas

Naujos knygos

Ant Laisvės aukuro

Naujujų metų slenkstį peržengė Alvyros Žvinienės knyga „Sušaudyta jaunystė“. Autorė ją pristato kaip istorinę apybraižą apie Alantos krašto rezistencijos dalyvius, remdamasis amžinininkų prisiminimais, laiškais, laisvės kovų dalyvių artimųjų pasakojimais.

Pokario metai Lietuvai buvo tapę skaudžių išbandymų laikotarpiu. Apie tai – ir šioje knygoje. Autorė pateikia iškalbingus skaičius, aprašo situacijas, liudijančias lietuvių pasipriešinimo sovietų santvarkai apraiškas. Paskelbus vyrų mobilizaciją, – rašoma knygoje – 1945–aisiais ir vėlesniais metais į miškus pasitraukė 100 tūkst. šaukiamojų amžiaus Lietuvos vyrų. Apie 20 tūkst. jų žuvo kovose su okupantais. Alantos valsčiuje paskelbus mobilizaciją, buvo tikėtasi surinkti apie 800 vyrų, bet į registracijos punktą atvyko tik 31 šauktinis, o tinkamų tarnauti armijoje tebuvo 16 vyrų.

A. Žvinienės knygoje „Sušaudyta jaunystė“ aprašomi skaudūs to meto įvykiai, kai pasiaukojama partizanų kova turėjo vieną tikslą ir patį kilniausią sieki: priartinti Lietuvos nepriklausomybės rytą. Su okupantu stojo į kovą ir paprasti, beginkliai žmonės. Jie slaptais sabotavo įvairias akcijas, nedalyvavo rinkimuose, vaikus mokė katekizmo. Ryškus pavyzdys, kai 1943 metais Lietuvoje buvo įkurtas Visaliaudinis Lietuvos išlaisvinimo komitetas. Jis veikė net 48 metus. Lietuvoje – 1943–1944 metais, Vokietijoje – 1944–1945 metais, Niujorke – 1955–1979 metais, nuo 1979 metų – Vašingtone. Komitete dirbę žmonės ragino pavergtas tautas nepasiuoti okupantams. Tačiau, nors tuo laikotarpiu ne kartą pasaulyje skambėjo Lietuvos nepriklausomybės klausimas, nuo to niekas nepasikeitė. Liko tik vil-

tis. Ja žmonės gyveno, vieni kitus guodė, tikėdami, kad Lietuva kada nors bus laisva. Dar daug gūdžių metų reikėjo išgyventi, atlaikyti, nepalūžti.

Sunkūs metai buvo visam Lietuvos partizaniniam judėjimui, kai 1944 metais į mūsų šalį buvo perkelta NKVD šaulių generolo Petrovo divizija su 12–13 tūkstančių kareivii, kurie per du mėnesius „nukenksmino“ 22 tūkstančius „liaudies prieš“. Iš Maskvos buvo atsiuntas M. Suslovas, įpareigotas sustiprinti kovas su pogrindžiu. Buvo duoti nurodymai ir teisė baudėjų būriams be išlygų žudyti bėgančius iš įvykio vietus, „košti“ miškus ir visomis galimomis priemonėmis likviduoti partizanus. Stribai ir saugumiečiai jautėsi visagliais, ir šiai siautėjančiai gaujai pasipriešinti vietus gyventojai beveik negalėjo.

(keliamas į 7 psl.)

2018 m. sausio 12 d.

Tremtinys

Nr. 2 (1264)

5

Pokaris Šakališkiuose

Vytautas ir Vitalija Bielskai gyvena Marijampolėje. Užaugino jie sūnus Vytautą ir Saulių, turi keturis anūkus, proanūkius Dilan ir Timą, gyvenančius Vokietijoje. Pas juos viešėjome su Igliaukos patriotu Vytautu Račiukaičiu, batininku ir visų galų meistru, kuris šiuo metu gyvena Kaune, daug žino apie pokario įvykius jo gimtosiose apylinkėse.

Bielskų giminė nuo seno gyvė Šakališkių kaime, Jovariškių (Igliškelių) valsčiuje. 1923 metais Igliškeliuose (dabar – Marijampolės rajone), esančiuose dyvyliskos kilometrų atstumu nuo Marijampolės – buvo 35 sodybos ir 238 gyventojai, dabar jų telikę tik penkiasdešimt. Vytauto tėvai Mikas (1901–1958) ir Marė (Levertavičiutė, 1900–1982) savo žemės neturėjo. Tėvelis buvo geras dailidė ir stalias, tad éjo per žmones, staté jiems namus ir ūkinius pastatus, gamino duris ir langus. Jo statyti Sadulų, Račiukaičių ir dar keli namai stovi Igliaukoje iki šiol. Buvo labai linksmas, grojo keliais muzikos instrumentais, net smuiku. Šeima augino dukrą Birutę ir ją, Vytautą.

Vytautas jau baigia aštuntą dešimtį. Gerai prisimena, kaip jis nuo penkiolikos metų tapo tėvelio pagalbininku: padėjo kilnoti sunkius rąstus, išmoko staliaus darbų. Mikas Bielskus mirė dar pakankamai jaunas, kai Vytautui éjo aštuoniolikti. Jaunuolis baigė septynias klases, dvejus metus prasislapstė, kol buvo paimtas tarnauti į sovietinę kariuomenę. Sugrižęs dirbo Igliškeliuose vairuotoju. Kol jie keliaavo po Sūduvą, jų gimtinėje gyvė tėvelio sesuo Ona Bielskutė-Stadalkienė, kurios vyras Petras 1945 metais vieną rudens naktį atėjusių stribų be jokios priežasties buvo nušautas, liko moteris su devynmete dukra Janina.

Su Vitalija Venskūnaite (gimusia 1938 metais) Vytautas susituokė 1958 metų spalio 19-ają. Jos tėveliai Juozas ir Ona gyvė Juozapave, tėvelio tėviškėje. Šeima užaugino septynis vaikus: Marytę, Onutę, Anele, Joną, Petrutę ir ją, Vitaliją. Šeima sumaniai ūkininkavo, turėjo 17 hektarų ūki. Jos mama Ona Brusokaitė kiliusi iš netolimo Kalnynų kaimo.

Vitalija mena, kad Šakališkių kaimo vaikai tada éjo į mokyklą, įsišūrusių pas ūkininkus Juozą ir Juzefą Menkevičius. Gyvenamasis namas buvo nedidelis, tad visus kaimo vaikus moké vienas mokytojas. Deja, mokytojas Marcinkevičius išliko atmintyje kaip parsidavėlis, pranešdavo saugumui apie vaikų „nuodėmes“, kai tie dainuodavo partizanines dainas ar džiaugési jų pergalėmis. Vaikus tardė saugumas, klaušinėjo, iš kur išmoko dainų, gal kas iš savųjų ar kaimynų yra miške, gasdino, grasino. Kartą atėjė į mokyklą vaikai pamatė išdaviką nušautą. Sugrėžėjo būrys saugumiečių, ieškojo liudininkų ar kaltininkų. Tik žmonės dėl mokytojo žūties nieko nekaltino, saké, kad kiekvienas išdavikas gauna, ko nusipelnė...

Tada mergaitėms reikėjo siekti amato, mokéti ūkio darbus ir sėkmingai ištekėti už dorų vyru. Pas pusseserę Oną Andriušienę Vitalija mokési siuvėjos amato. Paskui igūdžius tobulino siuvėjų kursuose Kaune. Sako, kalbino ten ją pa-

silikti, nes buvo gabia mergina, tačiau, vos dvidešimties sulaukusi, grįžo į gimtinę ir ištekėjo už Vytauto Bielskaus.

Vitalija mena, kai vykstant pasipriesinimui, būdama gal tik dyvyliskos, pačiūžomis Šlavantos upeliu čiuoždavo pas tetą pranešti, kad jų krašte pasirodė kareiviai ar stribai. Šiandien žinoma daug buvusių šio krašto partizanų pavardžių: vieni jų žuvo pačioje jaunystėje, kiti per lagerius ir kančias sulaukė Lietuvos neprieklausomybės, kad papasakotų apie kruvinus įvykius, kai rusų kareiviai ir striubai žudė be pasigailėjimo: kultas ir nekaltus... Tačiau Vitalijos atminyje labiausiai liko tragiskas įvykis Juozapavo kaime, kai žuvo jaunas partizanas Gediminas Gumauskas-Neris. Deja, šios pavardės neaptiksime istorinėse knygose, nors įvykis Justino Sajausko ir užfiksotas.

Juozapave žinojo, kad vaikinas buvo kilęs nuo Marijampolės. Jam tebuvo gal dvidešimt, jis draugavo su Vitalijos pussesere Anele Janušauskaite, slapstėsi pas ūkininkus. Žinoma, jaunuolių meilė buvo blogų akių nužiūrēta... 1948 metų rugpjūčio 4 dieną kaimynas Viktoras (pavardė autoriams ir pasakotojai žinoma) apie Gediminą pranešė stribams. Tuo metu partizanas turėjo slėptuvę kluone, ant šalinės. Apsupę sodybą kareiviai jau žinojo, kur ieškoti partizano Gedimino. Vaikiną peršové, išakė ten buvusiai Aneliukei eiti į klojimą ir nustumti nuo šalinės, kaip manyta, žuvusio partizano kūną. Ji taip ir padariusi. Bet Gediminas buvo dar gyvas, tad sunkiai sužeistą vežė į Igliškelius. Šlubas, niekšas stribas Blumkys įsodino Anele į vežimą ir privertė atsisesti ant sužeistojo kūno. Pakeliui jaunuolis mirė. Igliškeliuose Anele paleido, o kur déjo išniekintą Gedimino Gumauskos kūną, niekas nežino. Tuo metu Igliškelių bibliotekoje dirbo Insodaitė. Jos tėvas buvo žinomas Igliškelių stribas. Dėl to mergina jautė partizanams didelę neapykantą. Tai ji yra prasitarusi, kad partizano kūną slapta užkasė jos tėvų sodyboje, kiaulių lauko aptvare, pridurdama, kad tokiem ten ir vieta.

Igliškelių stribai buvo labai žiaurūs. Vladas Terleckas pateikia faktą, kai jie sužeista partizaną Topoli varinėjo po kaimą ir šaukė žmones pažiūrėti gyvo bandito, nes rytojaus dieną būsiąs negyas. Pažadą ištesėjo: užvertė šiaudais ir padegė. 1945 metų liepą dar gyvą partizaną Albiną Junkaitį stribai užmušė mašinoje. Jie nuaudavo žuvusių partizanų batus, pasisavindavo net drabužius ir asmeninius daiktus.

Vitalija atsimena, kad jos krašte slapsėsis partizanas Gediminas Gumauskas buvo šviesiaplauskis, gražių veido bruožų. Jam žuvus, visas kaimas jo gedėjo, o kažkas net sukūrė apie jį dainą, kurią jaučiamas dainavo. Moteris, deja, atsimena tik dvi pirmąsias eilutes: „Ta rugpjūčio ketvirtą / Juozapave pražuvai...“

Knygoje „Žinau tavo vardą“ Justinas Sajauskas teigia, kad Neries slapyvardį turėjo ar ne keturi Tauro apygardos partizanai, tarp jų ir nežinomas Geležinio Vilko rinktinės 54-os kuopos kovotojas, žuvęs 1948 metų rugpjūčio 4 dieną Pašlavančių kaime, Igliškelių

valsčiuje. Kadangi Pašlavančių ir Juozapavo kaimai yra vienas šalia kito, tai galima drąsiai teigti, kad šis nežinomas partizanas, pagal Vitalijos Bielskuvienės liudijimą, yra Gediminas Gumauskas (apie 1927–1948).

Gumauskų pavardė Tauro apygardos partizanų veikloje gerai žinoma. Apie jų patriotines ištakas byloja faktas, kad net du šios giminės atstovai buvo Lietuvos savanoriais 1919–1920 metais.

Antanas Gumauskas, Miko, gimęs 1899 metais, iš Grabavos kaimo, Javaravo valsčiaus. Puskarininkis, tarnavo savanoriu nuo 1919 metų sausio 16 dienos iki 1920 metų birželio 25 dienos. 1929 metais gyvė Marijampolės apskrities Kvetiškio naujakurių rėžioje. Gavo apie septynis hektarus nederlingos žemės Liepynų kaime, ant Šešupės kranto, netoli Marijampolės. Su žmona Marija Brūžgaite-Gumauskiene čia pradėjo naujakurių gyvenimą.

Mikas Gumauskas, Miko, gimęs 1895 metais Trakiškių kaime Marijampolės valsčiuje. Tarnavo savanoriu nuo 1919 metų sausio 16 dienos iki 1920 metų sausio 24 dienos. 1929 metais gyvė Igliškelių valsčiaus Šventragio kaime, vėliau – Igliaukoje.

Šiandien sunku pasakyti, kur yra Gedimino Gumausko šaknys. Tik žinoma, kad Antano Gumausko šeimoje Gedimino nebuvo. Neabejotina, kad meilės tėvynei, drąsos ginti Lietuvą nuo opkupantų galėjo išvęsti tik tėvai patriotai.

Bolševikų okupacija viską sujaukė ir sudarkė nusistovėjusį gyvenimo ritmą. Prasidėjus rezistencijai, Antano Gumausko šeima negalėjo likti nuošaly. Jų namuose dažnai lankėsi partizanai, vyresnieji vaikai išitraukė į pogrindinių organizacijų veiklą.

Istoriniai šaltiniai teigia, kad lemtingą 1947 metų vasaros rytą savanorio Antano Gumausko sodyboje Liepynų kaime buvo septyni partizanai. Apsupo čekistų kariuomenės dalinys, norėjės suimti mokytojų seminarijos moksleivį Vytautą. Prieš pajėgos buvo kelis karthus gausės. Išyko mūšis, kuriame žuvo trys partizanai, keturiems pavyko pasitraukti. Nukauti ir keli rusų kareivai. Iš Gumauskų šeimos tik aštuoniolikmetis Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos septintos klasės mokinys Algimantas paspruko nuo jų besivejančių ir apšaudančių kareivių, iššokęs iš dirbtuvėlių antrame aukšte. Nutilus mūšiui, sovietų saugumiečiai išsivežė tėvą, vyriausiąją dukrą mokytoją Juliją ir vyriausiąjį sūnų Antaną. I sunkvežimius susikrovė viską, ką galima buvo išsivežti. Namie liko motina, dyvyliskas metų Ramutė ir šešiolikmetis Petras. Paklaustas kareivų, kur kiti banditai, Petras atsakė, kad banditai, susikrovę į mašinas visus jų daiktus, išvažiavo į

Vitalija (dešinėje) su seserimi Petru ir tėveliais, 1953 metai

Mikas Bielskus (pirmoje eilėje dešinėje) su draugais, apie 1923 metai

Marijampolę. Už tai paauglys buvo žiaurai sumuštas ir be sąmonės numestas į krūmus sode. Po kurio laiko Gumauskų namuose čekistas išrengė pasalą ir dvi savaites gyvė, o motina su vaikais pabėgo ir pradėjo slapstytis. Suimti jų artimieji buvo nuteisti ir išvežti į lagerius Sibire. Algimantas-Balandis ketverius metus kovojo partizanų gretose, keliskartus sužaidė. Žuvo 1951 metų balandžio 6 dieną Igliaukoje.

1952 metų sausio 31 dieną Varnabūdės miške mūšyje su čekistais Petras Gumauską-Pipirą ir dar penkis jo bendražygius užklupo čekistai. Jėgos buvo nelygios. Mūšio metu keturi partizanai Kazimieras Popiera-Gegužis, Bronius Popiera-Meška, Kazimieras Kurtynas-Ažuolas ir Leonas Vokietaitis-Karys – žuvo, o Sigitas Jankauskas-Keleivis sunkiai sužeistas, nuteistas mirties bausme. Pipiras pabėgo, bet buvo suimtas ir nuteistas 25 metus kalėti...

(Bus daugiau)

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Po daugelio metų

Puskarininkis Jonas Valenta, gimęs 1917 metais Trakiškių kaime Marijampolės apskrityje, Lietuvą okupavus bolševikams, pasirinkęs Čempiono slapyvardį, 1944 metų rudenį žengė pirmus partizano žingsnius. Priklausė Sakalo kuopai, buvo 2-ojo būrio vadas. 1945 metų lapkričio 27 dieną vadovavo kautynė su stribais Dambraukos kaime Marijampolės valsčiuje. 1947 metų pavasarį paskirtas Tauro apygardos, Geležinio Vilko rinktinės štabo Rikiuotės skyriaus viršininku, nuo 1948 metų pradžios štabo Ūkio skyriaus viršininku, nuo 1949 metų gegužės – Vytauto rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininkas; rugpjūčio 1 dieną pervaestas į Geležinio Vilko rinktinę ir paskirtas rinktinės vadu. Žuvo išduotas 1949 metų lapkričio 14 dieną Prankiškės kaime (dabar Klebiškis) Šilavoto valsčiuje.

1946 metų rudenį Geležinio Vilko rinktinės Štabo rikiuotės skyriaus viršininkas Čempionas, 2-os kuopos vadas Pjūklas ir 3-ios kuopos vadas Kairys Prienu šilo pakraštyje eigulio Viktoro Vilko sodybos gyvenamajame name po grindim iširengė slėptuvę. Čia buvo atsarginė rinktinės štabo slėptuvė.

1949 metų rugpjūčio 1 dieną rinktinės vadu paskirtas kpt. J. Valenta-Čempionas išikūrė šioje slėptuvėje. Kelias dienas štabo būstinėje ilsiėjosi

štubo nariai: Rytis, Žaibas ir Lapinas. Lapkričio 13-ąją vakare iš Vilkų sodybos jie išejo. Pasilikęs Čempionas peržiūrinėjo štabo dokumentus. Nutaręs kitos dienos vakare kuriam laikui išeiti iš slėptuvės, nes čia buvo suimti du partizanai ir likti buvo pavojinga.

Vadas sulaukė tik lemtingojo tragisko ryto. Suimtas Petras Mockapetris-Kairys palūžo ir lapkričio 14 ryta čekistinė grupė apsupo Vilkų sodybą. Išgirdės grasinimus namų šeimininkai, „banditų išperai“, Izabelei Vilkienei Čempionas suprato, kad būtinė išduota. Pradėjo naikinti dokumentus, o atsiųstam šeimininkui pasakė nepasiduoja ir J. Valenta-Čempionas nusišovė.

J. Vilkiene, pamačiusi iš slėptuvės ištrauktą kruviną Čempioną ir vis dar čekistų spardomą savo vyra, labai išsigandusi, keturių metukų dukrelei Danutei liepė bėgti pas močiutę. Pačiai pasileidus bėgti, baudėjai pagavo ir, laikydami rankas ir kojas, spardė, kol ji jau niekonejautė. Paliko manydami, kad užmušė, o kaimynams liepė užkasti. Atsipeikėjusi atsikelti nepajėgė.

Namuose gyventi jau negalėjo. Vyra nuteisė ir išvežė į lagerius, o ji éjo per kaimus. Mažoji Danutė slėpėsi atskirai, nes mama bijojo, kad neišežtų įvaiši namus. Agentai, suuodę, kad Vilkiene gyva, pradėjo jos ieškoti.

J. Vilkiene su dukterimi

1957 metais grijo iš lagerių šeimininkas. Per didžiausius vargus šeima galėjo gyventi drauge, savo namuose. Danutė mokėsi, nors buvo dažnai užgauliojama.

V. Vilkas mirė 1988 metais, o Izabelė liko užmiršta su savo baisiais išgyvenimais. Kiek ši 97 metų moteris iškentė – sunku suprasti. Atėjo ir Atgimimas, bet jos niekas neprisiminė.

2017 metų gruodžio 20 dieną Laisvės kovos Tauro atkurtos apygardos ta-

rybos narės Alvos Sidaravičienės rūpesčiu, Lietuvos atsargos karininkų sąjungosvadas Anicetas Varnas įteikė I. Vilkienei Laisvės kovų Didžiojo kryžiaus ordiną, o atkurtos Tauro apygardos vadą kpt. Gediminas Dapkevičius – padékos raštą.

Nors pavėluotai, maža džiaugsmo kibirkštélė sužibo Izabelės akyse. Dėkodami linkėjome sveikatos.

Alva SIDARAVIČIENĖ

Lietuvos vėliava Mažeikiuose

Jau 19 amžiaus pabaigoje Vygandas Marburgietis, savo kronikoje aprašydamas Veliuonos kautynes, mini lietuvius, turėjusius vėliavą, tik jos išvaizda nenurodoma.

Vyrai, eidami į mūšį, prašydavo savo narsių žuvusių protėvių vėlių pagalbos, būrio priekyje nešdami vėliavą.

Vėliavos būdavo įvairių spalvų, suraičiu arba Gedimino stulpais. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vėliava buvo baltas Vytis raudoname audekle.

Lietuva, patekusi į Rusijos nagus, neteko savo valstybingumo, kartu ir savo vėliavos.

Po Pirmojo pasaulinio karo, kuriantis Lietuvos valstybei, susirūpinta ir tautinės vėliavos sukūrimu. Iš pradžių vėliava buvo dvispalvė, žalia ir raudona. 1918 metų balandžio 19 dieną komisija (archeologas Tadas Daugirdas, Jonas Basanavičius ir dailininkas Antanas Žmuidzinavičius) patvirtino dabar naudojamą trispalvę – geltona, žalia, raudona – vėliavą.

1918 metų sausio 1 dieną dešimties Lietuvos savanorių būrys, vadovaujamas kapitono Kazio Škirpos, trispalvę Lietuvos vėliavą iškélé Gedimino pilies bokštė. Ją iškélé 1-ojo kunigaikščio Gedimino pulko vadas plk. Leonas Gustaitis, vėliavą prāžuvės sovietų lageriuose.

Atgavus Vilnių, 1939 metų spalio 29 dieną 10 valandą ryto, grojant orkestrui ir griaudint artilerijos saliutui, Trispalvė vėl iškelta Gedimino pilies bokštė. Ją iškélé 1-ojo kunigaikščio Gedimino pulko vadas plk. Leonas Gustaitis, vėliavą prāžuvės sovietų lageriuose.

Visose Lietuvos 1922, 1926 ir 1938 metų Konstitucijose Trispalvė žymėta kaip tautinė, o Vytis raudoname lauke – kaip valstybinė vėliava.

1940 metais Stalino saulei tėvynę

, „nušvietus“, Lietuvos tautinė vėliava uždrausta. Kraštas „padabintas“ raudonomis vėliavomis su kūju ir pjautuvu. Žmonės dainavo: „Nei duonytés, nei mėsytés, tik raudonos vėliavytés...“

Prasidėjus vokiečių rusų karui, Mažeikių miesto gyventojas, šaulys Ignas Tinteris, gimęs 1908 metais, iškélé tautinę vėliavą. Birželio 24 dieną, atvažiavę trys sovietiniai aktyvistai, nušovę Tinterį ir jo žmoną Tinterienę – Marcelę Dargytę, gimusią 1916 metais.

Po kelių dienų, sovietams iš Mažeikių pasitraukus, sukilėliai važinėjo motociklu miesto gatvėmis ragindami iškelti laisvos Lietuvos trispalves, nors jos prie daugelio namų jau ir taip plevėsavo. Ir visą nacių laikotarpį buvo keliamos trispalvės vėliavos.

Vokiečių kariuomenės lietuviškų dalinių vyrai ant kairės rankovės turėjo skydelius su trispalve vėliava. Tuo pat metu Raudonosios armijos „lietuviškosios“ 16-osios divizijos kariai – kepurėje raudoną žvaigždę.

Grįžę sovietai vėl uždraudė trispalvę. Ir vėl plevėsavo raudonas vėliavos ant gurguolių, „savanoriškai“ vežančių grūdus valstybei. 1953 metais prie raudonos vėliavos pridėjo baltą ir raudoną ruoželius su kūju ir pjautuvu kampe, ir ši darinį pavadino Lietuvos SSR vėliava. Bet Trispalvė nebuvo pamiršta. Ji įvairose vietose per visą sovietų okupaciją buvo slapčiai keliamą, žadindama prisiminimą ir viltį apie laisvą Lietuvą.

1945 metų vasario 16 dieną prie Viešnių tilto per Ventos upę, ties Žibikų–Svirkančių sankryža, Viešnių miestelio gyventojas Ipolitas Žadeikis iškélé Trispalvę. NKVD susektas, jau vasario 25 dieną buvo suimtas, gegužės 31 dieną mirė Medvežegorsko lageryje Rusijoje.

1969 metų vasario 16 dieną trys jau nuolai: Jonas Songaila, gimęs 1950 metais, Liseckas ir Antanas Pargauskas, gimę 1952 metais, iškélé Trispalvę Mažeikiuose.

Buvo keliamos ne tik Lietuvos trispalvės vėliavos, bet naikinami sovietiniai ženklai. 1971 metų sovietinių spalio švenčių metu Mažeikiuose nuplēštos septynios raudonos vėliavos nuo valstybinių įstaigų. Suimiti V. Vilimas, A. Raugalas, Z. Malakauskas ir A. Valantinas. Jaunuoliai gavo po pusantį metų kalėjimo, beje, A. Valantinas nuteistas lygtinai.

1979 metų lapkričio 7 dieną mažeikiškis Robertas Kontenis nuplēšė sovietinę vėliavą nuo autoinspekcijos pastato. Buvo nuteistas dvejus metus kalėti.

1972 metų vasario 16 dienos ryta Mažeikių milicija gavo žinią, jog Sodu gatvėje ant statomo dylikiauakščio namo Nr. 13 plevėsavo trispalvė vėliava. Atvykę pareigūnai rado vėliavą užminuotą. Mažeikiškių džiaugsmui trispalvė plevėsavo iki 14 valandos. Kai susigaudė, jog užminavimas butaforinis, milicininkas Pranaitis vėliavą nukabino. Po trijų mėnesių saugumui pavyko nustatyti vėliavos kėlikus. Duju kontoros darbuotojas Vaclovas Šalvis, gimęs 1947 metais, buvo nuteistas ketveriems metams lagerio. Kalėjo Mordovijoje griežto režimo lageryje kartu su kunigu Alfonsu Svarinsku ir kitais žinomais disidentais. Vladą Majauską, gimusį 1943 metais, uždarė trejiems metams į psichiatrinę ligoninę Vilniuje.

Ylakių apylinkėse ketverius metus Vasario 16-osios proga būdavo iškeliamos trispalvės vėliavos. Sovietinis saugumas nérėsi iš kailio, bet pagauti žmonių nepavyko.

1955 metų Vasario 16-osios ryta Trispalvės suplevėsavo prie Sedos-Ylakių kelio ir Gintališkių kaime.

1956 metais laisvos Lietuvos vėliavos vėl iškelto Gedminų ir Stripinių kaimuose. 1957 metais prie Vasario 16-ajų visuose keliuose apie Ylakius budėjo milicija, bet, išaušus ryti, Trispalvės kabojo medžiuose prie Gintalaičių ir Pašilės kaimų. Vėliavų kėlėjų taip ir nesurado.

Artėjant 1958 metų Vasario 16-ajai aplink Ylakius penkių kilometrų spin-duliu visuose keliuose stovėjo mašinos. Patruliai sutelktos milicijos, saugumo, MGB vidaus kariuomenės kareivii, sovietinių aktyvistų pajėgos. Ylakiuose budėjo paieškų grupuotės štabas su pėdsekiais šunimis. Buvo tikrinami visų sutiktų žmonių dokumentai.

Išaušo Vasario 16-osios rytas, ir Raudonių kaimo paminėjė, maždaug 150 metrų ruože nuo kelio Ylakiai-Barstyčiai, suplevėsavo vėliava, o Paluobės kaimo miškelyje – netgi dvi Trispalvės, netoli budėjusių milicininkų. Buvo šnipinėjami apylinkių žmonės, mokyklų moksleiviai, daromos kratos, bet viskas baigėsi be rezultatų.

Tik prasidėjus Atgimimui 1988 metais paaiškėjo, kas buvo šis drąsuolis, vėliavos kėlėjas. Tai Gailaičių kaimo gyventojas šaulys Boleslovas Bičkus, gimęs 1927 metais.

Prasidėjus Atgimimui, Sajūdžio mitinguose suplevėsavo Trispalvės, ir 1988 metų lapkričio 18 dieną tuometinė LSSR Aukščiausioji taryba buvo priversta sugrąžinti Trispalvę Lietuvai.

Mažeikiuose Trispalvė iš naujo iškilmingai suplevėsavo 1988 metų lapkričio 13 dieną virš banko pastato.

Albertas RUGINIS

2018 m. sausio 12 d.

Tremtinys

Nr. 2 (1264)

7

Ant Laisvės aukuro

(atkelta iš 4 psl.)

Partizanai jiems, kaip įmadydami, padėjo. 1944–1945 metais okupuotoje Lietuvoje veikė 9 savanorių partizanų apygardos: Žemaičių, Kęstutėlio, Priskėlimo, Vycio, Algimanto, Vytauto, Tauro, Didžiosios Kovos.

Didžiosios Kovos apygarda buvo įkurta 1945 metų gruodžio 1 dieną (A ir B rinktinės). A. Žvinienės knygoje daug vietos skirta DKA B rinktinės bataliono 3-os kuopos partizanų kovoms. Supažindinama ir su kitų apygardų batalionų ir rinktinių partizanais. Skaitytojas sužinos apie šios apygardos B rinktinės partizanų vadus – A. Morkūną-Plieną, J. Šibailą-Dieduką, K. Ališauską-Spartaką, P. Grigą-Genį, Ge-

niuką, K. Puodžiūną-Titnagą, štaboviršininką J. Šibailą-Dieduką ir batalionų vadus. Straipsniai iliustruoti nuotraukomis, kuriose visi vadai ir partizanai jauni, žvalūs, tvirtai tikintys, kad jų pasirinkta kova nenuveis veltui. Knygoje panaudoti ir kitų autorių prisiminimai, susiję su šiuo vietovių ir to laikotarpio įvykiais. Tai – Veronikos Petrauskaitės mintys, panaudojus jos knygos „Partizano sesers prisiminimai“ ištrauka, kauniečio rašytojo Stanislovo Abromavičiaus knygos „Partizanų Motinos“ bei B. Juodževičiaus knygos „Laisvės kaina“, T. Paber alienės „Paskutinis saulėlydis“ ištraukos.

Vertingos informacijos šio regiono skaitytojai ras, pavartę Alantos valsčiaus tremtinių

sarašą. Antroje knygos dalyje rašoma apie šių dienų Alantos šiokiadienius, šventes, žmonių darbus ir šviesias jų svajones. Nemažai vienos skirta paminklams, atminimo ženklams žuvusių partizanų, negrūsius iš tremties vietų, lagerių žmonių atminimui. Knygoje randame ir poezijos posmų. Nemažą pluoštą sukūrė partizanas S. Sabaliauskas. Tai relikvijos, kurias žmonės po daugelio metų rado medinėje dėžėje, užkastas žemėje, prie kurių prisiliestė ir šios knygos autorė Alvira Žvinienė.

Paskutiniame knygos puslaplyje randame priesaką, skirtą mums visiems: „Kviečiu gyventi ir dirbtai taip, kad būtume verti žuvusių už mūsų Tėvynės laisvę aukos“.

Aušra ŠUOPYTĖ

Minėkime Laisvės gynėjų dieną

Savaigali minėsime Laisvės gynėjų dieną. Dieną, kai didvyriai apgynė nepriklausomos Lietuvos ateitį. Jų nevalia pamiršti, todėl kviečiu **sausio 12 d. (penktadienį) 16 val.** susitikti Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje ir drauge pražydinti „Neužmirštuolių pievą“, taip prisimenant jų ryžtą ir drąsą ginant mūsų Tėvynę.

Visiems atėjusiems parūpinsime neužmirštuolės žiedų, tačiau „Neužmirštuolių pievai“ sukurti būtinai reikia jūsų rankos ir širdies.

Po akcijos čia pat kviečiu pasiklausyti varpų muzikos koncerto, susiburti pilietiškuo akcijai prie laužų „Būkime kartu!“ drauge su folkloro ansambliu „Kupolė“.

Neužmirštuolės galite pasiteirauti TS-LKD skyrių pirmi-

ninkų, parsisiusti ir išsispaudinti <http://www.neuzmirsk.lt/> arba įsigytis visose „Narvesen“ ir „Lietuvos spaudos“ prekybos vietose. Įsigydami neužmirštuolės žiedus, jūs 1 eurą paaukojate Krašto apsaugos savanorių pajėgoms. Senjorai turi galimybę žiedą įsigyti perpus pigiau.

Sausio 13 d. (šeštadienį) 10 val. Mišios už žuvusiuosius Laisvės gynėjus Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

10.40 val. Vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų meno kolektyvų koncertas „Vardan Lietuvos“ Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

Po koncerto Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje padésime gėlių prie Laisvės paminklo ir Nežinomo kareivio kapo.

Po akcijos čia pat kviečiu pasiklausyti varpų muzikos koncerto, susiburti pilietiškuo akcijai prie laužų „Būkime kartu!“ drauge su folkloro ansambliu „Kupolė“.

Neužmirštuolės galite pasiteirauti TS-LKD skyrių pirmi-

ninkų, parsisiusti ir išsispaudinti <http://www.neuzmirsk.lt/> arba įsigytis visose „Narvesen“ ir „Lietuvos spaudos“ prekybos vietose. Įsigydami neužmirštuolės žiedus, jūs 1 eurą paaukojate Krašto apsaugos savanorių pajėgoms. Senjorai turi galimybę žiedą įsigyti perpus pigiau.

Sausio 13 d. (šeštadienį) 10 val. Mišios už žuvusiuosius Laisvės gynėjus Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

10.40 val. Vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų meno kolektyvų koncertas „Vardan Lietuvos“ Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

Po koncerto Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje padésime gėlių prie Laisvės paminklo ir Nežinomo kareivio kapo.

Po akcijos čia pat kviečiu pasiklausyti varpų muzikos koncerto, susiburti pilietiškuo akcijai prie laužų „Būkime kartu!“ drauge su folkloro ansambliu „Kupolė“.

Neužmirštuolės galite pasiteirauti TS-LKD skyrių pirmi-

ninkų, parsisiusti ir išsispaudinti <http://www.neuzmirsk.lt/> arba įsigytis visose „Narvesen“ ir „Lietuvos spaudos“ prekybos vietose. Įsigydami neužmirštuolės žiedus, jūs 1 eurą paaukojate Krašto apsaugos savanorių pajėgoms. Senjorai turi galimybę žiedą įsigyti perpus pigiau.

Sausio 13 d. (šeštadienį) 10 val. Mišios už žuvusiuosius Laisvės gynėjus Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

10.40 val. Vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų meno kolektyvų koncertas „Vardan Lietuvos“ Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

Po koncerto Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje padésime gėlių prie Laisvės paminklo ir Nežinomo kareivio kapo.

Po akcijos čia pat kviečiu pasiklausyti varpų muzikos koncerto, susiburti pilietiškuo akcijai prie laužų „Būkime kartu!“ drauge su folkloro ansambliu „Kupolė“.

Neužmirštuolės galite pasiteirauti TS-LKD skyrių pirmi-

ninkų, parsisiusti ir išsispaudinti <http://www.neuzmirsk.lt/> arba įsigytis visose „Narvesen“ ir „Lietuvos spaudos“ prekybos vietose. Įsigydami neužmirštuolės žiedus, jūs 1 eurą paaukojate Krašto apsaugos savanorių pajėgoms. Senjorai turi galimybę žiedą įsigyti perpus pigiau.

Sausio 13 d. (šeštadienį) 10 val. Mišios už žuvusiuosius Laisvės gynėjus Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

10.40 val. Vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų meno kolektyvų koncertas „Vardan Lietuvos“ Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

Po koncerto Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje padésime gėlių prie Laisvės paminklo ir Nežinomo kareivio kapo.

Po akcijos čia pat kviečiu pasiklausyti varpų muzikos koncerto, susiburti pilietiškuo akcijai prie laužų „Būkime kartu!“ drauge su folkloro ansambliu „Kupolė“.

Neužmirštuolės galite pasiteirauti TS-LKD skyrių pirmi-

ninkų, parsisiusti ir išsispaudinti <http://www.neuzmirsk.lt/> arba įsigytis visose „Narvesen“ ir „Lietuvos spaudos“ prekybos vietose. Įsigydami neužmirštuolės žiedus, jūs 1 eurą paaukojate Krašto apsaugos savanorių pajėgoms. Senjorai turi galimybę žiedą įsigyti perpus pigiau.

Sausio 13 d. (šeštadienį) 10 val. Mišios už žuvusiuosius Laisvės gynėjus Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

10.40 val. Vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų meno kolektyvų koncertas „Vardan Lietuvos“ Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

Po koncerto Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje padésime gėlių prie Laisvės paminklo ir Nežinomo kareivio kapo.

Po akcijos čia pat kviečiu pasiklausyti varpų muzikos koncerto, susiburti pilietiškuo akcijai prie laužų „Būkime kartu!“ drauge su folkloro ansambliu „Kupolė“.

Neužmirštuolės galite pasiteirauti TS-LKD skyrių pirmi-

ninkų, parsisiusti ir išsispaudinti <http://www.neuzmirsk.lt/> arba įsigytis visose „Narvesen“ ir „Lietuvos spaudos“ prekybos vietose. Įsigydami neužmirštuolės žiedus, jūs 1 eurą paaukojate Krašto apsaugos savanorių pajėgoms. Senjorai turi galimybę žiedą įsigyti perpus pigiau.

Sausio 13 d. (šeštadienį) 10 val. Mišios už žuvusiuosius Laisvės gynėjus Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

10.40 val. Vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų meno kolektyvų koncertas „Vardan Lietuvos“ Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

Po koncerto Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje padésime gėlių prie Laisvės paminklo ir Nežinomo kareivio kapo.

Po akcijos čia pat kviečiu pasiklausyti varpų muzikos koncerto, susiburti pilietiškuo akcijai prie laužų „Būkime kartu!“ drauge su folkloro ansambliu „Kupolė“.

Neužmirštuolės galite pasiteirauti TS-LKD skyrių pirmi-

ninkų, parsisiusti ir išsispaudinti <http://www.neuzmirsk.lt/> arba įsigytis visose „Narvesen“ ir „Lietuvos spaudos“ prekybos vietose. Įsigydami neužmirštuolės žiedus, jūs 1 eurą paaukojate Krašto apsaugos savanorių pajėgoms. Senjorai turi galimybę žiedą įsigyti perpus pigiau.

Sausio 13 d. (šeštadienį) 10 val. Mišios už žuvusiuosius Laisvės gynėjus Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

10.40 val. Vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų meno kolektyvų koncertas „Vardan Lietuvos“ Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

Po koncerto Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje padésime gėlių prie Laisvės paminklo ir Nežinomo kareivio kapo.

Po akcijos čia pat kviečiu pasiklausyti varpų muzikos koncerto, susiburti pilietiškuo akcijai prie laužų „Būkime kartu!“ drauge su folkloro ansambliu „Kupolė“.

Neužmirštuolės galite pasiteirauti TS-LKD skyrių pirmi-

ninkų, parsisiusti ir išsispaudinti <http://www.neuzmirsk.lt/> arba įsigytis visose „Narvesen“ ir „Lietuvos spaudos“ prekybos vietose. Įsigydami neužmirštuolės žiedus, jūs 1 eurą paaukojate Krašto apsaugos savanorių pajėgoms. Senjorai turi galimybę žiedą įsigyti perpus pigiau.

Sausio 13 d. (šeštadienį) 10 val. Mišios už žuvusiuosius Laisvės gynėjus Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

10.40 val. Vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų meno kolektyvų koncertas „Vardan Lietuvos“ Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

Po koncerto Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje padésime gėlių prie Laisvės paminklo ir Nežinomo kareivio kapo.

Po akcijos čia pat kviečiu pasiklausyti varpų muzikos koncerto, susiburti pilietiškuo akcijai prie laužų „Būkime kartu!“ drauge su folkloro ansambliu „Kupolė“.

Neužmirštuolės galite pasiteirauti TS-LKD skyrių pirmi-

ninkų, parsisiusti ir išsispaudinti <http://www.neuzmirsk.lt/> arba įsigytis visose „Narvesen“ ir „Lietuvos spaudos“ prekybos vietose. Įsigydami neužmirštuolės žiedus, jūs 1 eurą paaukojate Krašto apsaugos savanorių pajėgoms. Senjorai turi galimybę žiedą įsigyti perpus pigiau.

Sausio 13 d. (šeštadienį) 10 val. Mišios už žuvusiuosius Laisvės gynėjus Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

10.40 val. Vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmų meno kolektyvų koncertas „Vardan Lietuvos“ Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

Po koncerto Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje padésime gėlių prie Laisvės paminklo ir Nežinomo kareivio kapo.

Po akcijos čia pat kviečiu pasiklausyti varpų muzikos koncerto, susiburti pilietiškuo akcijai prie laužų „Būkime kartu!“ drauge su folkloro ansambliu „Kupolė“.

Neužmirštuolės galite pasiteirauti TS-LKD skyrių pirmi-

ninkų, parsisiusti ir išsispaudinti <http://www.neuzmirsk.lt/> arba įsigytis visose „Narvesen“ ir „Lietuvos spaudos“ prekybos vietose. Įsigydami neužmirštuolės žiedus, jūs 1 eurą paaukojate Krašto apsaugos savanorių pajėgoms. Senjorai turi galimybę žiedą įsigyti perpus pigiau.

Sausio 13 d. (šeštadienį) 10 val. Mišios už žuvusiuosius Laisvės gynėjus Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje.

</

Antanas Stalmokas (1920–1946)

Lietuvos laisvės armijos Žemaitijos legiono, Kretingos apskrities Gargždų, Endriejavo, Veiviržėnų ir Kulių valsčių partizanų štabo viršininkas, žuvęs didvyrio mirtimi už Lietuvos laisvę

Pabaiga.
Pradžia Nr. 1 (1263)

„Maumedžio“ veikla

1944 metais, artėjant frontui, dar negrįžus rusams, kapitono Prano Šopagos nurodymu buvo įkurtas „Maumedžio“ štabas. Štabo viršininku paskirtas A. Pareigis, jo pavaduotoju-instruktoriu A. Stalmokas. A. Pareigui pasitraukus, pareigas perėmė A. Stalmokas. Miškuose partizanams vykdavo instruktoriai, tačiau ne visada susirinkdavo: dalis partizanų pasitraukė su vokiečiais, kiti slapstėsi namuose, o frontas buvo čia pat.

Praėjus frontui, 1945 metais štabo veikla suaktyvėjo. „Maumedžio“ štabui priklausė Gargždų, Endriejavo, Kulių ir Veiviržėnų valsčiai. Štabo viršininku buvo paskirtas A. Stalmokas, o pavaduotoju Kazys Telšinskas. Kulių valsčiuje vadovu dirbo Pranas Kundrotas. Kuliuose veikė sovietų karinė mobilizacijos komisija. 5–6 vaikinai buvo paimti į armiją. Buvo nutarta juos jėga išlaisvinti, bet sužinojus, kad Kuliuose yra daug kariuomenės, ketinimo atsisakyta. Vyko organizacinis darbas. Ryšininku tarp Gargždų štabo ir Žemaitijos legiono centro Alsėdžių miškuose buvo paskirtas P. Kundrotas.

Laukdama JAV ir Anglijos pagalbos, LLA vadovybė stengėsi visoje Lietuvos teritorijoje suburti platų organizacijos tinklą, ji išsaugoti ir laukti, kada Amerika išvaduos. Todėl nebuvo planuojama steigti didelių pasipriešinimo būrių. Buvo siekiama surasti sąlytį su besislapstančiais partizanais, apsaugoti vaikinus nuo mobilizacijos, mokoma, kaip iširengti požemines slėptuves miškuose arba prie sodybų, kuriose galėtų slėptis po 3–4 karius.

Miške, būdamas be ryšio, nieko nejuveiksi. Pati partizaninio karo taktika reikalavo, kad dalis partizanų užsimaskavę gyventų legaliai. (A. Stalmokas mokytojavo.) Taip buvo palaikomas ryšys su gyventojais ir tarp būrių. Ko ne visa Žemaičių legiono vadovybė gyveno legaliai, todėl juos suimti KGB buvo nesunku.

NKVD žvalgyba sekė LLA veiklą. Jų agentai stengėsi išiskverbti į LLA partizanų šibus, tačiau visiškai apsaugoti nepavyko. Vienas pirmųjų i NKGB tinklą pateko Žemaitijos legiono LLA štabo vadas Adolfas Kubilius. Neišlaikės žiaurių kagiebistų kankinių, būdamas pusiau sąmoningas, palūžo. Buvo suimta 20 vadovaujančių, atsakingų darbą dirbusių LLA karių, tarp jų ir Antanas Stalmokas.

A. Stalmoko suėmimas

Nutolus Rytų frontui į Vakarus, Stalmokas pajuto, kad jis seka. Su pavaduotoju K. Telšinskui reikėjo aptarti daug organizacinių reikalų. Susitiko Kvietinių kaime, K. Telšinsko tėvų namuose. Pokalbis apie blogą politinę padėtį buvo labai rimtas. Kankino negera nuo jautara. Kaimo kelyje pasirodė iš lėto einantis vyras, kuris dairėsi, lyg kažko ieškodamas. Pamatės sodelyje jaunus

vyrus, stribas apsisuko ir lėtu žingsniu nukliaivo atgal į Gargždų strebokinę.

Grįžęs į Gargždus 1945 metų gegužės 1 dieną netikėtai pamatė tą patį stribą. Kai Antanas ižengė į savo gimtajį kiemą, stribai tankiu žiedu apsupo tėvą namą. Kariškis įsakmai pareikalavo pasakyti savo pavardę, apčiupinėjo kūną ieškodamas ginklo. Visuose kambariuose buvo pilna čekistų, kurie darė kruopščią krātą, tačiau nieko nerado. Buvo įsakytas pasiimti būtinus būties reikmenis. Priklaupeč ant vieno kelio paprašė manomos, kad palaimintų. Prišokę čekistai išsilo rankas ir nuvarė į stribokynę.

Apie suėmimą greitai sužinojo mokytojos Jadvyla ir Sofija. Jadvyla nubėgo pas kleboną Antaną Viskantą – kunigo šeimininkę į drobinį maišelį ijdėjo lašinių, dešros, rūkyto kumpio, sūdyto sviesto ir kepala duonos. Atskubėjusi Jadvyla dar spėjo perduoti siuntinį.

LLA organizacija, areštavus vadovybę, nesunyko. Vietoje Žemaičių legiono buvo įkurta Žemaičių apygarda ir trys jos rinktinės – Alkos, Kardo ir Šatrijos.

Tardymas ir teismas

Kretingoje Antaną laikė trumpai ir kitą dieną išvežė į Klaipėdos miesto NKVD būstine, vėliau į Vilnių – NKVD rūmus, kur buvo žauriai tardomas. Rasta 17 tardymo rusų kalba rašytu protocolu. Nors A. Stalmokas rusų kalbos nemokėjo, bet per tardymus ją neblogai išmoko. Tardė j. Itn. tardytojas Zykovas.

Tardant buvo naudojamas smurtas. Dažnai po tardymo skaudžiai sumuštą, be sąmonės Antaną ilgais požeminiuose koridoriais vilkė atvilkdavo prie kamerų durų.

1946 metų sausio 8 dieną 20 suimtuju nuvežė į NKVD kariuomenės tribunolo patalpas. Čia įvyko ypač slaptas teismenis susidorojimas. Teismui pirmininkavo justicijos majoras Rumiancevas.

I Klausimą, kur gimėte, A. Stalmokas atsakė: „Nepriklausomoje Lietuvos Respublikoje“. Atsakymas labai papikitino pirmininkaujantį – vadinas, okupantai teisia svetimos valstybės pilietį.

I Klausimą: „Kada išstojoje į banditinę organizaciją?“, atsakė: „Prašau nežeidinėti garbingos LLA organizacijos. Iš tiesų, Raudonoji armija yra plėšikų, prievertautojų, galvažudžių, okupantų kariuomenė.“

Pirmininkaujantis, girdėdamas tokius žodžius, nervinosi. Jis daug visko girdėjo iš teisių, bet šis ižūlus jau nuolis pranoko visus. Nors jo nusikaltimai nėra sudėtingi, bet kadangi jis per daug žino, savarankiškai mąsto ir daug kalba, būtina įstatymo vardu nužudyti.

Po pietų pertraukos A. Stalmokas be jokių užuolankų pabrėžė, jog į majoro Rumiancevo klausimus neatsakinės. Remdamasis Vienos konvencija, jis pareiškė, jog valstybė okupantė neturi jokios juridinės galios teisti okupuotos valstybės piliečius.

Antaną Stalmoką, Antano, nuteisė aukščiausia bausme – sušaudyti.

Kai teismo pirmininkas perskaitė nuosprendį, atsirado trumpa tylos pauzė. Tuo pasinaudodamas nuteistas

A. Stalmokas skardžiu balsu prabilo: „Tai, kad tribunas paskelbė jaunu beginklių vaikinų žudynes, dar kartą įrodo, kad komunizmo citadelės pamatai skeldėja. Mūsų gretas pakėis kiti kovotojai dėl Lietuvos laisvės atkūrimo. Atėis valanda, kai viisa antikristokariauna bus priversta pasitraukti iš mūsų brangios Lietuvos.“

Antanas Stalmokas – politinis kalynas

Todėl kviečiu visus savo širdyse iki pastutinio atodūsio, aukštai iškėlus, neštis trispalvę vėliavą! Bendro likimo broliai, parodykim mirtinam priešui, kad lietuvis ir žudomas visados pasileika laisvas ir nepasiduoda žmogžudžiams, nes jis dvasia yra nepavergiama ir liks amžinai laisva.“ Po šių Antano žodžių salėje kilo didžiulis triukšmas.

Antanas Stalmokas nebuvo didelis nusikaltelis. Jis neturėjo ginklo, nieko nebuvo nužudęs, todėl jam ne kartą buvo siūlyta rašyti malonės prašymą, bet jis atsisakė. Jis nesijautė padaręs nusikaltimą prieš tautą. Tėvynę, todėl prašyti karinių nusikaltelijų pasigailėjimo neleido tautiško suvokimo garbė: jei žūti – tai tik stovint, bet ne atsiklaupus ant kelių maldauti pasigailėjimo.

Antanas Stalmokas buvo sušaudytas KGB rūmų rūsyje. Jo kūnas, kartu su kitu pasmerktų, buvo nuvežtas į Tuskulėnų dvaro daržinę, išverstas į duobę ir užkastas. Kai slaptos kaminės buvo pilnai prilaikotos, čekistai bandė jas paslėpti. Daržinė buvo nugarauta, žemė buldozeriu išlyginta ir pašėta žolė.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo aptiktas masinių žudynių kaspas. Kasinėjimai ir antropologų tyrimai parodė, kad nuo 1944 iki 1946 metų čia buvo užkasti 766 sąžinės belaisviai. Žuvusiesiems atminti pastatyta koplyčia – kolumbariumas.

Didvyrio atminimas

Kvietinių ir Minijos gatvių kampe stovi senas, dviaukštis mūrinis namas,

Namas, kuriame gyveno Stalmokai

kuriame gyveno Stalmokai. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, A. Stalmokas buvo reabilituotas. Brolio Vytauto rūpesčiu ir lėšomis kieme pastatytas liaudies meistro Petro Balsio išdrožtas Rūpintojėlis, primenantis, kad šiame name jaunystę praleido taurios dvasios jaunuolis Antanas Stalmokas. Kiemas tapo skvereliu.

1992 metais, kai buvo atskleista Tuskulėnų dvaro paslaptis, aktyviausiai ginkloškių, susirinkę į skverelį, klausė save, ar nereikėtų Antano Stalmoko vardą išrašyti į garbingiausią Gargždų istorijos knygą, ovieną miesto gatvę pavadinčių didvyrio vardu.

Praėjus dvejims metams, Sajūdžio pakilimo bangą atslūgo, ir Antanas Stalmokas buvo užmirštas.

Dabar, praėjus 25 metams, po aukštų beržų tebesimeldžia nuo laiko sukrypęs ir pajuodęs Rūpintojėlis. Skverelis (kiemas) apleistas, išaugusi aukšta gyvatvorė užstoja vaizdą. Užmiršto Rūpintojėlio niekas nemato ir nelanko.

Rūpintojėlis ir skverelis būtina atnaujinti, o ant namo sienos, kur gyveno Stalmokai, pakabinti atminimo lentą su užrašu: „Čia gimė ir gyveno partizanų vadas Antanas Stalmokas, 1920–1946 m. Gargždų didvyris, kovojo už Lietuvos laisvę. Išduotas, kankintas ir sušaudytas Vilniuje, KGB rūmuose. Palaikai ilsisi Tuskulėnų dvaro parke – kolumbariume“. Taip pat būtų prasminga Antanui Stalmokui suteikti Gargždų miesto Garbės piliečio vardą.

Parengė Vytautas GIPIŠKIS